

Magyar Nemzet
2017. november 11

1918–2018

Nemzetközi felhívás

Olyan háborúra számítottak, amely minden háborúnak véget vet. Amikor egy híján száz évvel ezelőtt, 1918. november 11-én befejeződött az első világháború a nyugati fronton, akkor úgy tűnt: olyan fejezete kezdődik a történelemnek, amely a békéről, a demokráciáról, az emberi jogokról, a nemzeti önrendelkezésről, a nemzetközi megértésről szólhat. A nők szavazati joga megkezdte diadalmenetét. A Népszövetségnek kellett volna érvényesítenie a nemzetközi jogot. Az önrendelkezés ígérete sok Európán kívül élő emberben felébresztette a gyarmatosítás felszámolásának reményét.

De minden érintett, győzők és legyőzöttek, régi és új nemzetállamok Európában és az egész világon eljátszották a tartós békerendszer megteremtésének esélyét. Két évtizeddel később a Lengyelország elleni német támadással elkezdődött a következő nagy konfliktus, még borzasztóbb pusztítással, még több áldozattal, előre elképzelhetetlen bűnökkel.

A második világháború után Nyugat-Európa a transzatlanti szövetséggel időt nyert a biztonságos és békés fejlődésre, és az európai integrációval megteremtette a béke és jólét projektjét, amely tanult a közelmúlt rémségeiből. Ma, közel 30 évvel a kommunista diktatúrák összeomlása, a kontinens egyesülése után a demokrácia, az európai integráció és a béke újra veszélyben van. Számos feszültség és válság emlékeztet egyes nehézségekre, amelyeket már az 1918 utáni békeszerződéseknek meg kellett volna oldaniuk. Ami akkor megoldatlan maradt, ijesztő módon aktuálissá vált. Májig érvényes talán a svájci történész-diplomata Paul Widmer 1993-ban megfogalmazott tézise, amely szerint Európának sikerült szembenéznie a második világháború következményeivel, az első világháború tanulságainak feldolgozása azonban máig tart.

Vlagyimir Putyin Oroszországa nehezen tudja elfogadni a Nyugathoz közeledő Ukrajna először 1917-ben kikiáltott függetlenségét. Ugyanez a helyzet a függetlenségüket szintén az első világháborút követően először megtapasztalt Grúziával és a balti államokkal. Az államrend, amit 1918 után létrehoztak a Közel- és a Közép-Keleten, nem látszik tarthatónak. Törökország fantomfájdalma, hogy az Oszmán Birodalom elvesztette jelentőségét. Az emberiség ma újra ugyanolyan megosztott, instabil, válságos világban él, mint 1918 után.

Az elkövetkezendő évben ezek a kérdések különös aktualitást kapnak. Sok európai ország fogja ünnepelni állami szuverenitásának századik évfordulóját. Mások inkább a vereségükre és annak következményeire fognak emlékezni. Nyugaton és Keleten egyaránt vannak növekvő támogatottságot élvező populista mozgalmak, amelyek szkeptikusan állnak szemben a parlamenti demokráciával és az európai integrációval. A nacionalizmus újabb hulláma fenyeget. Vajon sikerül-e az első világháború végéről szóló megemlékezést – újra – az európai perspektívák felé irányítani?

Többről van szó, mint az emlékezésről egy szörnyű háború következményeire és áldozataira. Értékelni kell Európa és a világ békéjét, a népek önrendelkezési jogának általános jelentőségét, a demokratikus jogállamiságot. Az első próbálkozás arra, hogy 1918 után ezeket az értékeket az egész világon elterjesszék, sikertelen volt. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének megalakításával és az emberi jogok deklarációjával 1945 után kezdődött a második kísérlet. Eredményeit Európában leginkább csak a kontinens nyugati fele élvezhette. A hidegháború befejezése után úgy látszott, ezek az alapértékek véglegesen érvényesülhetnek. De még ma is átláthatatlan a helyzet, és szinte mindenhol veszélyben vannak ezek a jogok. A háború befejezésének századik évfordulója megfelelő időpont az 1918 utáni törekvések megvalósítására, egy átfogó békerendszer megteremtésére, az emberi jogok, a gondolatszabadság, jogállamiság és a nemzetközi jog betartásának határokon átnyúló határozott követelésére. Erre akarunk felhívni!

Német történészek és politikusok kezdeményezésére született ez a nyilatkozat, amely ezen a napon számos rangos európai újságban napvilágot lát. A felhívást Németország mellett Ausztria, Belgium, az Egyesült Államok, Finnország, Franciaország, Írország, Lengyelország, Olaszország, Spanyolország, Ukrajna és Magyarország képviselői jegyzik. A magyar aláírók: Balázs Péter politikus-diplomata, Gyarmati István diplomata, Hegedűs István szociológus, Jeszenszky Géza történész, Pók Attila történész, Ungváry Krisztián történész.